Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа №16»
Городского округа город Стерлитамак
Республики Башкортостан

Рабочая программа
по учебному предмету
«Родная (башкирская) литература»

Уровень: основное общее образование
Классы: 5-9
Срок реализации- 5 лет

Башҡорт телен һәм әҙәбиәтен уҡытыу һөҙөмтәләренә талаптар

Шәхсән һөҙөмтәләр:

- Башҡорт теле һәм әҙәбиәтенең башҡорт халҡының иң төп милли-мәҙәни ҡиммәте икәнен аңлау;
- Туған телгә ихтирамлы булыу, уның “бер телдән дә кәм” булмауын аңлау, уны һаҡлау, телмәр мәҙәниәтен камиллаштырырға ынтылыу;
- Башҡот әҙәби әҫәрҙәрен уҡыуға ихтыяж булдырыу,
- Һүҙ байлығы булдырыу.

Метапредмет һөҙөмтәләре:

- Телмәр эшмәкәрлегенең бөтә төрҙәрен дә үҙләштереү;
- Ишеткән һәм уҡыған мәғлүмәттәрҙең мәғәнәһен дөрөҫ аңлау;
- Төрлө стилдәге һәм жанрҙағы текстарҙы тыңлап, дөрөҫ аңлау;
- Төрлө сығанаҡтарҙан (әҙәбиәт, СМИ, интернет) кәрәкле мәғлүмәттеэҙләп таба алыу, һүҙлектәр, белешмә материалдар менән эшләй белеү;
- Билдәле темаға ярашлы материал эҙләй, таба, системалаштыра белеү, уларҙы анализлай һәм һайлай белеү;
- Йөкмткеһе, стилистик үҙенсәлектәре, тел сараларын ҡулланыуы яғынан төрлө телмәрҙәрҙе сағыштырыу, баһа бирә белеү;
- Уҡылған йә тыңланған тексты төрлө кимәлдә (тулы, ҡыҫҡартып, план формаһында) һөйләй белеү;
- Фекереңде яҙып һәм телдән иркен һәм дөрөҫ әйтә белеү;
- Башҡорт телмәр этикетын һаҡлап,ешеләр менән һәм төрлө шарттарҙа һөйләшеүҙәргә, әңгәмәләргә ҡушыла белеү;
- Телмәреңә (яҙма тексҡа һәм һөйләүгә) баһа бирә алыу, уны төҙәтә, камиллаштыра, редакторлай белеү;
- Аудитория алдында сығыш яһай алыу;
- Башҡорт теленән һәм әҙәбиәтенән алған белемдәрҙе рус теле һәм әҙәбиәте (предмет-ара кимәл) буйынса белемдәр менән сағыштыра, анализлай белеү.

Предмет һөҙөмтәләре:

- Телдең төп функциялары тураһында, башҡорт теленең башҡорт халҡының милли теле булыуы, телдең мәҙәниәттән айырылғыһыҙ булыуы тураһында төшөнсә алыу;
- Туған әҙәбиәттең башҡорт халҡы тормошондағы урыны, уның башҡа халыҡтар әҙәбиәттәре менән уртаҡлығы һәм үҙенсәлеге тураһында белем алыу;
- Туған тел тураһындағы фәнни мәғлүмәттәрҙе үҙләштереү, уның берәмектәренең һәм кимәлдәренең үҙ-ара бәйләнешен аңлау;
- Башҡорт теленең лексикаһын һәм фразеологияһын, орфоэпик, лексик, грамматик, стилистик нормаларын үҙләштереү;
- Телмәр этикеты нормаларын белеү;

- Тел берәмектәрен, грамматик категорияларҙы таныу һәм анализлай алыу, тел берәмектәрен телмәр ситуацияһында урынлы һәм дөрөҫ ҡулланыу;
- Һүҙгә, һүҙбәйләнешкә, һөйләмгә төрлө типтағы анализ (фонетик, һүҙьяһалыш, лексик, морфологик, синтаксик) яһай белеү;
- Әҙәби-теоретик төшөнсәләрҙе рус әҙәбиәтендәгеләре менән сағыштыра, уларҙың оҡшаш һәм айырмалы, үҙенсәлекле яҡтарын таный ьелеү;
- Әҙәби текстарҙы анализлағанда, туған телдең эстетик функцияһын баһалай белеү.

Программа буйынса башҡорт теленә өйрәтеүҙең маҡсаты һәм бурыстары:

- Туған телен ихтирам иткән, уны рус теле һымаҡ белгән, телгә һәм әҙәбиәткә мәҙәниәттең иң сағыу өлөшө итеп ҡараған, туған телде рус теле менән бер кимәлдә аралашыу сараһы итеп, тел һәм әҙәбиәтте халыҡ аңындағы,йәмғиәттәге мораль-этик нормаларҙы, ғөрөф-ғәҙәттәрҙе үҙләштереү ҡоралы итеп аңлаған, рухи яҡтан бай, әхлаҡи яҡтан тотороҡло, илһөйәр шәхес тәрбиәләү.

Туған тел һәм әҙәбиәт буйынса туған телдең рус теле менән оҡшаш һәм айырмалы яҡтарын билдәләү, лингвистиканың нигеҙ (база) төшөнсәләрен үҙләштереү, тел структураһы, БР халыҡтары телдәре тураһындағы закон билдәләгән кимәлдә белем, күнекмәләр, мәғлүмәт менән тәьмин итеү маҡсатында төҙәлдө.(“Мәғариф тураһында”ғы закон”, 29.12.2012 йыл, Пр № 273-ФЗ;

- уның төҙөлөшө буйынса белемдәрҙе системалаштырыу, тел күренештәрен, факттарын таныу, анализлау, классификациялау, уларға баһа биреү, туған телдә һүҙ байлығын үҫтереү, лексик, фразеологик берәмектәрҙе дөрөҫ файҙалана белеү.
- Уҡыусыларҙың коммуникатив мөмкинлектәрен киңәйтеү, һәләтлектәрен үҫтереү, туған телдең коммуникатив-эстетик мөмкинлектәрен аңлау.
- Туған әҙәбиәттең башҡорт халҡының этномәҙәниәте, тарихы менән, уның рус әҙәбиәте, башҡа әҙәбиәттәр менән тығыҙ бәйләнештә булыуын аңлау. Әҙәби әҫәрҙең телмәр үҫтереү, һүҙ байлығын арттырыу, уҡыусыларҙың ижтимағи, шәхси үҫешен, танып белеү эшмәкәрлеген үҫтерә алыу мөмкинлеген файҙаланыукоммуникатив һәләттәрен камиллаштырыу.
- Уҡыусларҙың интеллектуаль һәм ижади һәләтлектәрен, уларҙың телмәр мәҙәниәтен, туған телдең үҙенсәлектәрен аңлы һәм дөрөҫ ҡуллана алыу мөмкинлектәрен үҫтереү, коммуникатив һәләттәрен камиллаштырыу.
- Уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойоошмаларында туған телдә алып барылған берҙән-бер уҡыу предметы булараҡ, йәш быуынды Рәсәй гражданы, уның патриоты итеп тәрбиәләү менән бергә, уларҙың үҙ этник сығышын аңлау, туған халҡыңдың тарихын, телен, рухи мәҙәниәтен үҙенеке итеп ҡабул итеүенә ирешеү.

Уҡыу предметының йөкмәткеһе
5 класс

БЕЛЕМ КӨНӨ-1 сәғәт

1-СЕ СЕНТЯБРЬ – Белем көнө, уҡытыусы һөнәре тураһында әңгәмәләшеү, шиғырҙар уҡыу, йырҙар тыңлау һәм фильм ҡарау. Яңы уҡыу йылы, тәүге ҡыңғырау тәьҫораттары менән бүлешеү. Йәйге ял тураһында һөйләшеү.

Әҙәби әҫәрҙәрҙең йөкмәткеләрен үҙләштереү, анализлау. Әҫәр геройҙарына характеристика биреү, текста мөһим урындарҙы билдәләү, әхлаҡи проблемаларҙы һәм тел-композиция үҙенсәлектәрен асыҡлау, план төҙөү, инша темаһы буйынса материалдар туплау. Әҙәби әҫәрҙең жанр үҙенсәлеген аңлатыу һәм икенселәре менән сағыштырыу, текста тел-һүрәтләү сараларын табыу һәм уларҙың ролен асыҡлау, аңлашылмаған һүҙҙәрҙең мәғәнәләрен аңлатыу, йөкмәткеһен һөйләү, алынған белемдәрҙе дөйөмләштереү һәм системалаштырыу, белем һәм күнекмәләрҙе нығытыу, ижади эшмәкәрлекте үҫтереү һәм патриотик тойғо тәрбиәләү. Тасуири уҡыу күнекмәләре биреү, проект эшмәкәрлеге күнекмәләрен ҡулланыу.

ТУҒАН ТЕЛ- 1 сәғәт

Башҡорт теленең төрки телдәр араһында тотҡан урыны, телдең нәфислеге, үҙенсәлеге тураһында фекер аышыу. Туған телдең бөйөклөгөн данлаған сәнғәт әҫәрҙәренә мөрәжәғәт итеү. Йырҙар тыңлау, легендалар уҡыу, мәҡәл-әйтемдәр һәм йомаҡтар әйтеү. Интернет селтәренән Халыҡ-ара туған тел көнөнөң билдәләнеүе тураһында мәғлүмәттәр уҡыу.

Башҡорт теле тураһында әҙәби әҫәрҙәрҙең идея-тематик йөкмәткеләрен үҙләштереү, аңлашылмаған һүҙҙәрҙең мәғәнәләрен асыҡлау, һүҙлек байлығын арттырыу, туған тел образына һәм башҡа образдарға характеристика биреү. Туған тел образын һүрәтләү сараларын асыҡлау, композиция, жанр үҙенсәлектәре билдәләү. Туған тел тураһында башҡа милләт шағирҙарының шиғыр һәм башҡа әҫәрҙәрен уҡып фекер алышыу, проект эше башҡарыу.

БАШҠОРТОСТАН-2 сәғәт

Башҡортостан тураһындағы әҫәрҙәрҙең идея-тематик йөкмәткеләрен үҙләштереү. Башҡортостан образына тулы характеристика биреү. Төрлө быуын яҙыусыларының тыуған ер һәм Башҡортостанды һүрәтләү алымдарын һәм сараларын күҙәтеү, һығымталар эшләү. Башҡортостандың тарихи үткәне менән таныштырыу, хәҙергеһе һәм киләсәге тураһында фекер алышыу.

Башҡортостан тураһындағы әҙәби әҫәрҙәрҙе өйрәнгәндә бай фактик материалдарға таяныу. Башҡортостан картаһы, тарихи мәғлүмәтле китаптар, кинофильмдар, аудиояҙмалар, теле-, радиотапшырыуҙар һ.б. ҡарау, проект эштәре башҡарыу.

Башҡорт теленең һуҙынҡы өндәрен ҡабатлау. Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәренә: тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусыларға, тултырыусы, тура һәм ситләтелгән тултырыусыларға төшөнсә биреү, күнегеүҙәр башҡарыу,

текстарҙа аныҡлаусы һәм тултырыусыны табып аңлатыу. Һөйләү һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу. Телдән һәм яҙма ижади эштәр башҡарыу.

ДУҪЛЫҠ- 1 сәғәт

Дуҫлыҡ, туғанлыҡ, тоғролоҡ тураһындағы әҫәрҙәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү һәм дуҫлыҡтың бөйөклөгөн төшөндөрөү. Әҫәрҙәрҙең төп геройҙарына характеристика биреү, тел-һүрәтләү сараларын, әҫәрҙең төҙөлөшөн, жанрын асыҡлау. Төрлө милләт кешеләре, ололар һәм балалар, кешеләр һәм хайуандар араһындағы дуҫлыҡ тураһында әгәмәләшеү, уҡылған текстарҙан, тормоштан дәлилдәр килтереп иҫбатлау. Дуҫлыҡ, тоғролоҡ тураһында кинофильмдар, спектаклдәр, һынлы сәнғәт әҫәрҙәрен ҡарау һәм фекер алышыу. Йырҙар тыңлау, мәҡәл-әйтемдәр уҡыу, төрлө ижади һәм проект эштәре башҡарыу.

Ниәт, шарт һөйкәлеше ҡылымдарына, ҡылым төркөмсәләренә, исем ҡылымға төшөнсә биреү, күнегеүҙәр башҡарыу. “Синтаксис” темаһы буйынса һорауҙарға яуап биреү.

ЙЫЛ МИҘГЕЛДӘРЕ-10 сәғәт

Йыл миҙгелдәре тураһындағы әҙәби әҫәрҙәрҙең идея-тематик йөкмәткеһен үҙләштереү. Әҫәрҙәрҙең темаһын, проблемаларын билдәләү, образдар системаһын анализлау, образдар тыуҙырыу сараларына иғтибар итеү, идеяһын асыҡлау. Текстарҙа ҡыш, яҙ, йәй, көҙ миҙгелдәрен хикәйәләү һәм һүрәтләү алымдарын, сараларын үҙләштереү. Тасуири уҡыу күнекмәләрен камиллаштырыу, аудиояҙмалар тыңлау. Рус яҙыусыларының тәбиғәт, хайуандар тураһындағы әҫәрҙәрен уҡып сағыштырыу, фекер алышыу.

Әҙәби әҫәрҙәргә бәйләп әҙәбиәт теорияһынан белем биреү. Йәнләндереүгә төшөнсә биреү, миҫалдар нигеҙендә нығытыу, төрлө характерҙағы эш һәм күнегеүҙәр башҡарыу. Өйрәнелгән текстарҙан йәнләндереүгә миҫалдар табыу.

Экскурсия ойоштороп, тәбиғәт күренештәрен күҙәтеүҙәргә нигеҙләнеп ижади эштәр башҡарыу. Проектлау алымын ҡулланып төрлө ҡош һәм йәнлектәргә, үҫемлектәргә белешмәләр төҙөргә өйрәтеү.

Текстарға бәйләп көҙгө муллыҡ байрамы, Яңы йыл, һабантуй кеүек байрамдар һәм уңыш йыйыу, ҡар тотоу, иген сәсеү, бесән сабыу кеүек эштәр һәм өмәләр тураһында әңгәмәләшеү. Күренекле рәссамдарҙың һынлы сәнғәт әҫәрҙәре буйынса төрлө характерҙағы ижади эштәр башҡарыу.

Ҡылымдарҙың юҡлыҡ формаларын, һөйләм төҙөлөшөн, ымлыҡтарҙы үҙләштереү. “Һөйләмдең баш киҫәктәре" һәм “Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре” темалары буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Төрлө характерҙағы күнегеүҙәр, эштәр башҡарыу. Өйрәнелгән текстарҙан ҡылымдың юҡлыҡ формаларына, ымлыҡтарға миҫалдар табыу, һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәрен, төҙөлөшөн тикшереү.

БАШҠОРТ ХАЛЫҠ ИЖАДЫ- 7 сәғәт

Халыҡ ижадының бәләкәй жанрҙарын – мәҡәл, йомаҡтарҙы танып белергә, төрҙәрен билдәләргә, һөйләү һәм яҙма телмәрҙә, тормошта ҡуллана

белергә өйрәтеү. Әкиәттәрҙең төрҙәрен үҙенсәлектәренән сығып танырға һәм аралашҡанда әкиәткә хас элементтарҙы ҡуллана белергә өйрәтеү. Әкиәттең художестволы алымдарын, морален һәм композицион өлөштәрен асыҡларға һәм аңларға өйрәтеү. Халыҡ ижадына хас булған терминдарҙы үҙләштереү һәм уҡыу процесында ҡулланыу, һөйләү һәм монологик телмәр күнекмәләренә эйә булыу, танып белеү маҡсатын ҡуя белеү. Информацион эҙләнеү методын ҡулланыу.

Халыҡ хикәйәләре, йыр, таҡмаҡ, ҡобайыр, бәйеттәрҙең төрҙәрен танып белергә, специфик үҙенсәлектәрен асыҡларға, идея-тематик, проблематик йәһәттән анализларға, образдарына характеристика бирергә өйрәтеү. Йыр һәм таҡмаҡтарҙың башҡарылыу үҙенсәлектәрен асыҡлау. Башҡорт йыр сәнғәте, һәм башҡорт халыҡ йырҙарын башҡарыусылар тураһында һөйләшеү, фекер алышыу. Ҡобайыр стиле, көйләп башҡарыу манераһы, сәсәндәр ижадында ҡобайырҙар. Бәйеттең килеп сығыу тарихы, арналыуы һәм һөйләнеү манераһының үҙенсәлектәрен асыҡлау.

ҠАТЫН-ҠЫҘ ЯҘМЫШЫ- 2 сәғәт

Әҙәби әҫәрҙәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, һүҙлек байлығын арттырыу, төп идеяны асыҡлау, Әсә образына тулы характеристика биреү, әсәйҙең ғаиләләге, йәмғиәттәге урынын баһалау. Хәҙерге йәмғиәттәге ата-әсәләр һәм балалар проблемаһы тураһында фекер алышыу, һығымталар яһау. Әсәйҙәр тураһында йырҙар тыңлау, мәҡәл-әйтемдәр уҡыу һәм тормош менән бәйләп мәғәнәләрен аңлатыу. Әсә образына бағышланған сәнғәт әҫәрҙәрен ҡарау, әңгәмәләшеү һәм төрлө характерҙағы ижади һәм проект эштәре башҡарыу. Әсәлек хоҡуҡтарын яҡлаусы һәм һаҡлаусы закондарҙы өйрәнеү. Ғаилә, әсә һәм уның тормошо, яҙмышы тураһындағы спектаклдәр, кинофильмдар ҡарау һәм фекер алышыу ойоштороу.

Ике һәм бер составлы һөйләмдәргә төшөнсә биреү.

Бер составлы һөйләмдәр, билдәле эйәле һөйләм, дөйөм эйәле һөйләм, билдәһеҙ эйәле һөйләм, эйәһеҙ һөйләм, атама һөйләм, тулы һәм кәм һөйләмдәрҙең грамматик үҙенсәлектәрен асыҡлау. Теоретик белемдәрҙе күнегеүҙәр, эштәр башҡарып нығытыу. “Ике һәм бер составлы һөйләмдәр” темаһы буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау.

МӘҢГЕЛЕК УТ- 4 сәғәт

Еңеү көнө тураһында әңгәмәләшеү. Бөйөк Ватан һуғышы тураһында тарихи белешмә биреү. Георгий таҫмаһы, Исемһеҙ һалдат һәйкәле тураһында фекер алышыу. Һуғыш темаһына һәм Еңеү көнөнә арналған әҫәрҙәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, образдар системаһын анализлау. Яугир һалдат образын һүрәтләү сараларын һәм алымдарын асыҡлау. Әҫәрҙәрҙең поэтикаһы өҫтөндә эш. Тасуири уҡыу күнекмәләре биреү. Патриотик рух тәрбиәләү. Һуғыш темаһына арналған тарихи-документаль, нәфис кинофильмдар, спектаклдәр ҡарау. Еңеү парадындағы “Үлемһеҙ полк” тураһында әңгәмә ойоштороу. Һуғыш үткән урындар буйлап ситтән тороп сәйәхәт итеү. Һуғыш темаһына һәм Еңеү көнөнә арналған йырҙар тыңлау, проект эштәре эшләү.

Башҡорт телендә юҡлыҡты беледереү категорияһына төшөнсә биреү. Күнегеүҙәр башҡарыу.

ТАРИХ- 6 сәғәт

Башҡорт халҡының данлы тарихын сағылдырған әҫәрҙәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, проблемаларын, идеяһын асыу. Боронғо хәрби хеҙмәткә ҡағылышлы терминдар менән һүҙлек запасын тулыландырыу. Образдарға характеристика биреү. Ата-бабаларҙың азатлыҡ яулап, илен һаҡлап яу сабыуы тураһында әңгәмәләшеү. Әҫәрҙәрҙең композицион үҙенсәлектәрен, тел-һүрәтләү сараларын асыҡлау. Тарихи документтар, тарихи кинофильмдар ҡарап, тарихи шәхестәр, ихтилал башлыҡтары, башҡорт полководецтары тураһында мәғлүмәттәр биреү. Музейҙарға экскурсия ойоштороу йәки интернет селтәре аша милли музейға сәйәхәт итеү. Һынлы, музыка, йыр сәнғәте әҫәрҙәрен ҡулланыу.

Әҙәбиәт теорияһынан хитап, повесть, роман тураһында төшөнсә биреү.

Исемгә, уртаҡлыҡ һәм яңғыҙлыҡ исемдәргә төшөнсә биреү. Исемдәрҙең һан һәм зат менән үҙгәреүен, яһалышын, килеш менән үҙгәреүен үҙләштереү. Ҡушма һөйләм синтаксисын, теҙмә ҡушма һөйләмде, теркәүесле һәм теркәүесһеҙ теҙмә ҡушма һөйләмдәрҙе үҙләштереү. Күнегеүҙәр, ижади проект эштәре башҡарыу.

6 класс

Уҡыу- белем шишмәһе-3 сәғәт

Әҙәби әҫәрҙәрҙең йөкмәткеләрен үҙләштереү, анализлау. Әҫәр геройҙарына характеристика биреү, текста мөһим урындарҙы билдәләү, әхлаҡи проблемаларҙы һәм тел-композиция үҙенсәлектәрен асыҡлау, план төҙөү, инша темаһы буйынса материалдар туплау. Әҙәби әҫәрҙең жанр үҙенсәлеген аңлатыу һәм икенселәре менән сағыштырыу, текста тел-һүрәтләү сараларын табыу һәм уларҙың ролен асыҡлау, аңлашылмаған һүҙҙәрҙең мәғәнәләрен аңлатыу, йөкмәткеһен һөйләү, алынған белемдәрҙе дөйөмләштереү һәм системалаштырыу, белем һәм күнекмәләрҙе нығытыу, ижади эшмәкәрлекте үҫтереү һәм патриотик тойғо тәрбиәләү. Тасуири уҡыу күнекмәләре биреү, проект эшмәкәрлеге күнекмәләрен ҡулланыу.

Йырым минең- Башҡортостан-1 сәғәт

Башҡортостан тураһындағы әҫәрҙәрҙең идея-тематик йөкмәткеләрен үҙләштереү. Башҡортостан образына тулы характеристика биреү. Төрлө быуын яҙыусыларының тыуған ер һәм Башҡортостанды һүрәтләү алымдарын һәм сараларын күҙәтеү, һығымталар эшләү. Башҡортостандың тарихи үткәне менән таныштырыу, хәҙергеһе һәм киләсәге тураһында фекер алышыу.

Башҡортостан тураһындағы әҙәби әҫәрҙәрҙе өйрәнгәндә бай фактик материалдарға таяныу. Башҡортостан картаһы, тарихи мәғлүмәтле китаптар, кинофильмдар, аудиояҙмалар, теле-, радиотапшырыуҙар һ.б. ҡарау, проект эштәре башҡарыу.

Башҡорт теленең һуҙынҡы өндәрен ҡабатлау. Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәренә: тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусыларға, тултырыусы, тура һәм

ситләтелгән тултырыусыларға төшөнсә биреү, күнегеүҙәр башҡарыу, текстарҙа аныҡлаусы һәм тултырыусыны табып аңлатыу. Һөйләү һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу. Телдән һәм яҙма ижади эштәр башҡарыу

Уҙған ғүмер-ҡалған ғүмер-2 сәғәт

Ә.Усманов. Башҡорттарҙың ғәскәри хеҙмәте. Халыҡ йыпры «Ҡолой кантон».

Ил һаҡлап, азатлыҡ даулап-3 сәғәт

Башҡорт ихтилалдары. Башҡорт халыҡ йыры «Салауат». Р.Бикбай. Салауат ҡылысы. С.Злобин. Салауат юлаев (Романдан өҙөк). Ғ. Ибраһимов. Сапҡын. («Кинйә» романынан өҙөк)

Төньяҡ амурҙары-2 сәғәт

Я. Хамматов. Төньяҡ амурҙары (Романдан өҙөк). Рус-француз һуғышы бәйете. Бәйет тураһында төшөнсә.

Утлы йылдар ауазы-1 сәғәт

Ш.Бабич. башҡорт халҡына көйлө хитап. Хитап тураһында төшөнсә.

Уралып ятҡан Уралтау-2 сәғәт

Д. Бураҡаев. Урал тауҙары. Башҡорт халыҡ йыры “Урал”. Р.Бикбаев. Уралыма.

Ағиҙелкәй алҡын, һыуы һалҡын-3 сәғәт

Башҡортостан йылғалары. Башҡорт халыҡ йыры «Йәмле Ағиҙел буйҙары». «Ағиҙел менән Яйыҡ» риүәйәте.

Тау башында балҡый бер ҡала-1 сәғәт

Өфө. Р.янбулатова. Гүзәл Өфөм-баш ҡалам.

Башҡорт йолалары-1 сәғәт

Башҡорт халҡының йолалары һәм тураһындағы әҫәрҙәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, идеяларын асыу. Һүҙ байлығын арттырыу, образдар системаһын анализлау. Ижади һәм проект эштәре башҡарыу. Халыҡ хәтерендә һаҡланып, быуындан быуынға күсә килгән йолалары, ғөрөф-ғәҙәттәре менән таныштырыу һәм улар тураһында әңгәмә ҡороу.

Башҡорт халҡының йолалары һәм милли аштары тураһында видеояҙмалар, кинофильмдар ҡарау һәм әҙәби әҫәрҙәрҙә тасуирланғаны менән сағыштырыу.

Күренекле шәхестәрҙең: А.П.Чеховтың, Л.Н.Толстойҙың һ.б. Башҡортостанда ҡымыҙ менән дауаланыуҙары тураһында әңгәмәләшеү, проект эше башҡарыу.

Башҡорт аштары-3 сәғәт

Башҡорт халҡының милли аштары тураһындағы әҫәрҙәрҙең йөкмәткеһен үҙләштереү, идеяларын асыу. Һүҙ байлығын арттырыу, образдар системаһын анализлау. Ижади һәм проект эштәре башҡарыу. Халыҡ хәтерендә һаҡланып, быуындан быуынға күсә килгән йолалары, ғөрөф-ғәҙәттәре менән таныштырыу һәм улар тураһында әңгәмә ҡороу.

Башҡорт халҡының милли аштары менән таныштырыу. Уларҙы әҙерләү буйынса белешмәләр төҙөү.

Башҡорт халҡының йолалары һәм милли аштары тураһында видеояҙмалар, кинофильмдар ҡарау һәм әҙәби әҫәрҙәрҙә тасуирланғаны менән сағыштырыу.

Күренекле шәхестәрҙең: А.П.Чеховтың, Л.Н.Толстойҙың һ.б. Башҡортостанда ҡымыҙ менән дауаланыуҙары тураһында әңгәмәләшеү, проект эше башҡарыу.

Әсәм теле-сәсән теле-4 сәғәт

Башҡорт теле. З.Биишева. Башҡорт теле. Ғ. Хөсәйенов. Әсәм теле-сәсән теле. Башҡорт халыҡ әкиәте «Яҡшы һүҙ-йән аҙығы». Р.Ғарипов. Туған тел.

Башҡорттар китте һуғышҡа-2 сәғәт

Я.хамматов. Башҡорттар китте һуғышҡа. Ә.Бикчәнтәев. Бөркәт һауала үлә.

Башҡорт халыҡ ауыҙ-тел ижады-2 сәғәт

Башҡорт халҡының ауыҙ-тел ижады. «Урал батыр» әкиәте. «Ҡурай моңо» әкиәте. Башҡорт халыҡ йыры «Ҡурай».

Боронғо әҙәби ҡомарткыларыбыҙ- 1 сәғәт

Башҡорт әҙәбиәте тарихынан. Ҡол Ғәли. Йософ ҡиссаһы. Сәсәндәр ижады.

Башҡортостандың халыҡ шағирҙары, халыҡ яҙыусылары-2 сәғәт

Башҡортостандың халыҡ шағирҙары һәм яҙыусыларының тормош һәм ижад юлы менән танышыу. Улар тураһында теле, -радиотапшырыуҙар, документаль фильмдар ҡарау, ғалимдар яҙған ижади портреттарын үҙләштереү, йөкмәткеләрен анализлау, тема, идеяларын асыҡлау, образдарын характерлау. Шағир һәм яҙыусыларҙың исемдәрен мәңгеләштереү: уларға бағышланған музейҙар, һынлы сәнғәт әҫәрҙәре һ.б. тураһында мәғлүмәт биреү, проект эштәре эшләү.

Һан төркөмсәләренә һәм һандарҙың үҙгәрешенә төшөнсә биреү, күнегеүҙәр, ижади эштәр башҡарыу.

Дуҫлыҡ менән көслөбөҙ-1 сәғәт

М.Кәрим. Оҙатыу. 6-сы класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау.

7 класс

Боронғонан аманат-10 сәғәт

Әкиәттәр. Әкиәттәр тураһында төшөнсә.

Халыҡ ижадының бәләкәй жанрҙарын – мәҡәл, йомаҡтарҙы танып белергә, төрҙәрен билдәләргә, һөйләү һәм яҙма телмәрҙә, тормошта ҡуллана белергә өйрәтеү. Әкиәттәрҙең төрҙәрен үҙенсәлектәренән сығып танырға һәм аралашҡанда әкиәткә хас элементтарҙы ҡуллана белергә өйрәтеү. Әкиәттең художестволы алымдарын, морален һәм композицион өлөштәрен асыҡларға һәм аңларға өйрәтеү. Халыҡ ижадына хас булған терминдарҙы үҙләштереү һәм уҡыу процесында ҡулланыу, һөйләү һәм монологик телмәр күнекмәләренә эйә булыу, танып белеү маҡсатын ҡуя белеү. Информацион эҙләнеү методын ҡулланыу.

Халыҡ хикәйәләре, йыр, таҡмаҡ, ҡобайыр, бәйеттәрҙең төрҙәрен танып белергә, специфик үҙенсәлектәрен асыҡларға, идея-тематик, проблематик йәһәттән анализларға, образдарына характеристика бирергә өйрәтеү. Йыр һәм таҡмаҡтарҙың башҡарылыу үҙенсәлектәрен асыҡлау. Башҡорт йыр сәнғәте, һәм башҡорт халыҡ йырҙарын башҡарыусылар тураһында һөйләшеү, фекер алышыу. Ҡобайыр стиле, көйләп башҡарыу манераһы, сәсәндәр ижадында

ҡобайырҙар. Бәйеттең килеп сығыу тарихы, арналыуы һәм һөйләнеү манераһының үҙенсәлектәрен асыҡлау.

Алтын көҙ-1 сәғәт

Көҙ тураһындағы әҫәрҙәр менән танышыу, уның үҙенсәлектәрен билдәләү. Уҡыусыларҙың һүҙ байлығын арттырыу, һөйләү һәм яҙыу телмәрен үҫтереү.

Уҡыу-белем шишмәһе-3 сәғәт

Б.Байбулатов. Күңел күҙҙәре. Н Мусин. Тайғаҡ баҫма.

Дуҫлыкта-берҙәмлек-4 сәғәт

Р.Бикбай. Рус теле. Р.Сафин. һабаҡташтарыма. М.Кәрим. Миләш.

Хеҙмәте барҙың-хөрмәте бар-3 сәғәт

М.Ғафури. Гөлдәр баҡсаһында. Ж.кейекбаев. Оморҙаҡ бабай. Туғандар һәм таныштар.

Башҡортостан-ғәзиз ерем-1 сәғәт

Ә.Үтәбай. Башҡортостан. А. Игебаев. Онотманым һине ауылым! М.Кәрим. Ҡайын япрағы тураһында.

Ап-аҡ ҡарҙар яуа- 2сәғәт

К.Кинйәбулатова. Һаумы, аҡ ҡыш. Ш. Биҡҡол. Урман. ә.Әһлиуллин. Биҙәкле сана.

Ил намыҫы-ир күңелендә-4 сәғәт

Ф.Аҡбулатова. Атай икмәге. В.Исхаҡов. Кеше күңеле- тәрән дарья. А.Баһуманов. Юламан.

Ғәзиздәрҙән-ғәзиз әсәләр-3 сәғәт

Ф.Иҫәнғолов. Бер йомғаҡ май. Ә. Бикчәнтәев. Яраланған бүре күҙҙәре. Г.Яҡупова. Мейес әбей. Н.игеҙйәнова. Өйрөлмәк.

Эх, күңелле яҙ килә!-1 сәғәт

Һ.Дәүләтшина. Айбикә.

Тел-тере шишмә-1 сәғәт

М Кәрим. Искәндәр Әсғәте.

Йәмле йәй-1 сәғәт

Ғ.Ғафури. Болон. Х.Назар. Йәйге йәшен.

8 класс

Мәктәп – белем шишмәһе-4 с.

С. Әлибай “Мәктәп юлы”, Н. Мусин “Һабаҡ”, Р. Тимершин. “Уйлап табыусы”.

Халыҡ ижады – халыҡ хазинаһы-1 с.

“Ике сәсән”, “Сура батыр” ҡобайырҙары.

Көҙ – хеҙмәт һәм байлыҡ миҙгеле-2 с.

З. Биишева. ”Көҙгө ямғыр”, Х. Назар. “Көҙгө көн. Болотло. Һалҡын”, Р. Ханнанов.“Икмәк ҡәҙере”, Р. Өмөтбаев. “Әмир баҫыуы”.

Башҡортостан – алтын бишек!- 3 с.

А. Игебаев. ”Башҡортостан ил генәм”, “Ҡырлас тауҙар иле - Башҡортостан”, И. Кинйәбулатов. “Дуҫлыҡ төйәге”, Н. Нәжми. “Өфө йүкәләре”.

Салауат батыр – ир ине- 3 с.

“Салауат батыр” ҡобайыры, Ф. Күзбәков. “Яу ораны бит һин, Салауат”, Ф. Рәхимғолова. “Салауат”, Я. Хамматов. “Салауат” романы (өҙөк).
А. Лежнев “Салауатты ҡулға алыу” картинаһы буйынса яҙма эш.

Ҡыш-4 с.

Ш. Бабич. “Ҡышҡы юлда”, Ф. Рәхимғолова. “Ҡыш”, Б. Рафиҡов. “Бүреләр”, И. Теләүембәтов. “Маралым таңы”, А. Йәғәфәрова. “Кескәй шишмә”.

Данлы йылдар, шанлы йылдар- 4 с.

М. Кәрим. “Үлмәҫбай”, Н. Ғәлиев. “Яуҙан ҡайтҡан ҡурай”, Р. Өмөтбаев. “Генерал Күсимов”.

Әсәйем – күңел ҡояшым!-2 с.

Ш. Бикҡол. “Әсәйемдең кәңәштәре”, Т. Ғиниәтуллин. “Әсә һәм бала”.

Әҙәп барҙа – иман бар- 2 с

Х. Назар. “Өс һүҙ”, М. Ямалетдинов. “Иман”, З. Ғәлимов. “Ялан сәскәләре”.

Шаулап, гөрләп яҙ килә- 2 с

Р. Ғарипов. “Яҙғы йыр”, З. Ураҡсин. “Алмағас”, “Сәскә ғүмере”, Р. Сафин. “Тол ҡатындар һәм аяҡһыҙҙар бейеүе”.

Ай, Уралым, Уралым!- 4 с

Ҡ. Аралбай. “Ер тураһында ете һүҙ”, Б. Бикбай “Ер”. Ж. Кейекбаев. “Урал тураһында ҡобайыр”, Н. Мусин. “Һуңғы солоҡ” (өҙөк), К. Шафиҡова. “Уйна, ҡурай!”

Йәй- 3 с

Ф. Рәхимғолова. “Бал ҡорто һәм күбәләк”. Ш. Янбаев. “Тегәнәк”, Р. Солтангәрәев. “Һуңғы һунар”, Ә. Хәмәтдинова. “Йәшел аптека”.

9 класс

Башҡорт халыҡ эпосы йәки ҡобайырҙар- 5 с

Һүҙлек менән эш. Эпоста күтәрелгән философик, педагогик һәм әхлаҡ-этик проблемалар.

Боронғо әҙәби ҡомартҡылар-1 с

Ҡол Ғәли- 3 с

Йырауҙар- 2 с

Сәсәндәр ижады -2 с

Сәсәндәр ижады тураһында белешмә. Әҫәрҙәрҙең төп идеяһы, образдар системаһы, сағыштырмаса характеристика. Әйтеш тураһында төшөнсә.

Шәжәрәләр- 1 с

Шәжәрә тураһында төшөнсә. Шәжәрәләрҙең идея-тематик йөкмәткеһе.

Салауат Юлаев-3 с

Яугир-шағирҙың тормошо һәм яҙмышы. Салауат – яугир, шағир, сәсән. Шиғырҙарының тематикаһы һәм проблематикаһы. Тыуған ил, тәбиғәт, мөхәббәт, азатлыҡ һәм батырлыҡ тураһындағы шиғырҙары. Тарихи шәхес, әҙәби герой, тарихи ваҡиға һәм художестволы әҫәр тураһында төшөнсә. Картиналар буйынса эш.

Мифтахетдин Аҡмулла- 4 с

Биографик белешмә. Философик лирика. Тәбиғәт лирикаһы. Шиғыр-ҡобайырҙар.

М.Өмөтбаев- 2 с

М.Өмөтбаевтың ғилми-ағартыу, тарих, этнография, фольклор, тәржемә өлкәһендәге эшмәкәрлеге.

Сафуан Яҡшығолов- 2 с

Яҙыусының тормош юлы һәм ижадына белешмә.

Ф. Сөләймәнов- 2 с

Мәжит Ғафури- 3 с

Яҙыусының тормош юлы һәм ижадына белешмә. Әҫәрҙәрендә социаль тигеҙһеҙлекте, ғәҙелһеҙлекте фашлау. Художество методы, художество образ тураһында төшөнсә. Рәшит Нурмөхәммәтовтың картинаһы буйынса эш.

Ш.Бабич- 4 с

Шағирҙың тормош һәм ижад юлы тураһында белешмә. Башҡортостан, азатлыҡ өсөн көрәш, тәбиғәт, мөхәббәт темаһы.

Тематик планлаштырыу

Бүлек темаһы	Класс				
	5	6	7	8	9
Белем көнө.	1			4	
Туған тел.	1				
Башҡортостан.	2	1	1	3	
Дуҫлыҡ.	1		4		
Йыл миҙгелдәре.	10				
Башҡорт халыҡ ижады.	7			1	
Ҡатын-ҡыҙ яҙмышы.	2				
Мәңгелек ут.	4				
Тарих.	6				
Уҡыу белем шишмәһе.		3	3		
Уҙған ғүмер-ҡалған хәтер.		2			
Ил һаҡлап, азатлыҡ даулап.		3	4		
Төньяҡ амурҙары.		2			
Утлы йылдар ауазы.		1		4	
Уралып ятҡан Уралтау.		2		4	
Ағиҙелкәй алҡын, һыуы һалҡын.		3			
Тау башында балҡый бер ҡала.		1			
Башҡорт йолалары.		1			
Башҡорт аштары.		3			
Әсәм теле- сәсән теле.		4	1		
Башҡорттар китте һуғышҡа.		2			
Башҡорт халыҡ ауыҙ-тел ижады.		2			5
Боронғо әҙәби ҡомарткыларыбыҙ.		1			1

Башҡортостандың халыҡ шағирҙары. Хәлыҡ яҙыусылары.		2			
Дуҫлыҡ менән көслөбөҙ.		1			
Боронғонан аманат.			10		
Алтын көҙ.			1	2	
Хеҙмәте барҙың-хөрмәте бар.			3		
Ап-аҡ ҡарҙар яуа.			2	4	
Ғәзиздәрҙән-ғәзиз әсәләр.			3	2	
Эх,күңелле яҙ килә!			1	2	
Йәмле йәй.			1	3	
Салауат батыр- ир ине.				3	3
Әҙәп барҙа-иман бар.				2	
Ҡол Ғәли					3
Йырауҙар					2
Сәсәндәр					2
Шәжәрәләр					1
М. Аҡмулла					4
М.Өмөтбаев					2
Р.Фәхретдин					2
С.Яҡшығолов					2
Ф. Сөләймәнов					2
М.Ғафури					3
Ш.Бабич					4
Бөтәһе:	**34**	**34**	**34**	**34**	**34**